

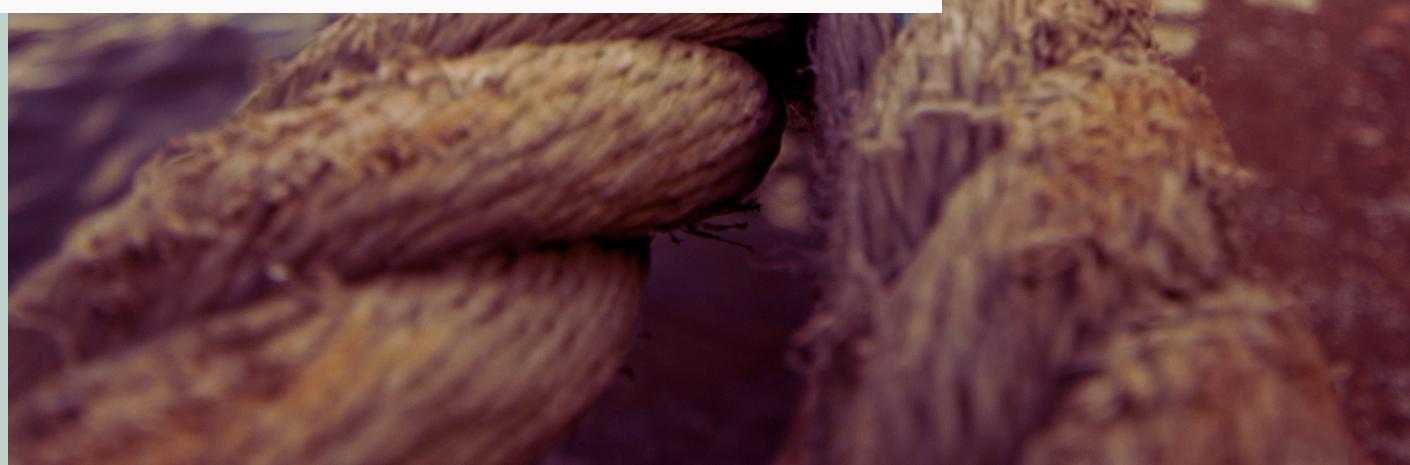
PRIČANJE PRIČA O LUČKOJ BAŠTINI
BROJ PROJEKTA 2019-1-FR01-KA204-063017

METODOLOŠKI VODIČ ZA ZAJEDNIČKO RAZVIJANJE ITINERARA SKRIVENE LUČKE BAŠTINE

Harbor Heritage Story Telling

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SADRŽAJ

Uvod	4
1. BAŠTINA.....	5
Definicija	6
Materijalna i nematerijalna kulturna baština.....	6
Vrijednost baštine.....	8
2. UTVRĐIVANJE UVJETA BAŠTINE I NJENA REKULTIVACIJA	9
Interpretacija baštine u svrhu transformacije kulturne baštine u turistički doživljaj ..	9
Razviti rutu otkrivanja baštine uz interpretaciju baštine.....	9
Zajedničko razvijanje ruta otkrivanja baštine.....	10
Monitoring, evaluacija i ponovni pregled	12
3. POSTAVLJANJE PARTICIPATIVNOG PRISTUPA	13
Principi participativnog pristupa.....	14
Metodologija participativnih radionica baštine.....	15
Vođenje participativnih radionica baštine.....	17
4. NACRT RUTE OTKRIVANJA SKRIVENE LUČKE BAŠTINE: IMPLEMENTACIJA I MANAGEMENT ITINERARA	20
Integrirati obilazak u održivu razvojnu strategiju	20
Integrirati obilazak u marketinšku strategiju	23
Strategija managementa obilaska.....	25
5. PRIMJERI ITINERARA	26
Ruta otkrivanja baštine, provedena na Korzici (Francuska)	26
Ruta otkrivanja baštine, provedena u Pireju (Grčka)	31
Ruta otkrivanja baštine, provedena u Kataniji (Italija)	35
Ruta otkrivanja baštine, provedena u Splitu (Hrvatska).....	38
DODACI.....	I
Alat 1: Primjerak upitnika za identifikaciju dionika	II
Alat 2: Primjerak dijagnostičkog upitnika	III
Alat 3: Primjerak specifičnog upitnika za pripremu sastanka u participativnom procesu.....	IV
BIBLIOGRAFIJA.....	V

Potpore Europske komisije za izradu ove publikacije ne prepostavlja odobrenje njenog sadržaja, koji izražava gledišta autora, stoga se Komisija neće smatrati odgovornom za bilo kakvo korištenje podataka sadržanih u istoj.

Harbor Heritage Story Telling

Erasmus+

UVOD

Ovaj vodič je napisan u okviru projekta Pričanje priča o lučkoj baštini - Harbor Heritage Story Telling (HHST), Erasmus+ projekt, koji uključuje 6 europskih partnera - turističkih organizacija, kulturnih udruženja, obrazovnih organizacija - iz 4 europskih lučkih grada: Bastia (Korzika, Francuska), Split (Hrvatska), Pirej (Grčka) i Katanija (Sicilija, Italija). Projekt koordinira Meduopćinski turistički ured, Bastia.

Projekt HHST želi razviti društveni (usvojen od stanovnika) i turistički pristup lučkoj baštini jačanjem društvenih i baštinskih vještina profesionalnih i dobrovoljnih aktera koji sudjeluju u lučkoj djelatnosti: poduzetnika, ribara, trgovaca, turističkih ureda, vodiča, udruženja koja promoviraju lučku baštinu, stanovnika, itd. Unaprjeđivanje ovih vještina temelji se na osposobljavanju zajedničkog kreiranja turističkih obilazaka i interpretaciji baštine prilagođene profilima javnosti i specifičnostima lučke baštine, koja je općenito dio još uvijek živuće ekonomske povijesti. Cilj je sve te aktere učiniti ambasadorima baštine njihovih luka, povezujući njihova gledišta i vještine multi-tematskim istraživačkim rutama, gdje svaki akter predstavlja osobu bogatu resursima.

Ovaj vodič pruža metodološki okvir za izradu "itinerara obilaska materijalne i nematerijalne lučke baštine" temeljenom na vođenim participativnim radionicama baštine - Heritage Participatory Workshops (HPW). Ove radionice, nadahnute metodama iz 2013. godine u svrhu razvoja kulturnog turizma u ruralnim područjima, u okviru europskog projekta Eurotour Heritage, omogućava dijagnozu poznate i "skrivene" baštine određenog područja, te osnažuje mrežu lokalnih aktera uključenih u projekt. Vodič pomaže turističkim vodičima, turističkim profesionalcima i lokalnim akterima, privatnim (udrugama pojedinih četvrti, stanovnicima, trgovcima, itd.) i javnim (lokalnim tijelima, upravama lučkih područja), da razviju itinerar otkrivanja baštine poboljšavajući vrijednost materijalnih i nematerijalnih elemenata njihovog područja. On predlaže metodologiju kreiranja turističkih obilazaka uključujući lokalno stanovništvo.

Stoga, on uključuje:

1. Definiciju kulturne baštine i njenu teritorijalnu vrijednost
2. Metodologiju za identificiranje ove baštine putem participativnog pristupa: Participativnih radionica baštine
3. Osnovna pitanja i ciljeve obilaska lučke baštine
4. Primjere provedbe pristupa u partnerskim lučkim gradovima ovog projekta

Metode identifikacije i usvajanja baštine bazirane su na tehnikama interpretacije baštine primjenjene kod javnosti koja nije profesionalna u baštinskom ili turističkom smislu. One također identificiraju potencijalnu ulogu svakog "aktera" lučke djelatnosti, koji su štoviše posrednici i lokalni ambasadori za provedbu živih turističkih proizvoda..

1. BAŠTINA

Glavni cilj ovog metodološkog vodiča je istražiti često nepoznatu lučku baštinu, međutim povjesno reprezentativnu, veliku i još živuću urbanu kulturu: "skrivenu baštinu" euro-mediteranskih lučkih gradova. Prije svega, svrha projekta je (ponovno) usvajanje ove baštine od strane aktera i stanovnika, njeno nužno prihvatanje, kako bi se osiguralo očuvanje baštine i njena valorizacija putem turističkog projekta. Obnavljanje te baštine je srž cijelog procesa održivog kulturnog turističkog proizvoda.

Prije uvođenja u metodologiju predloženu ovim vodičem i uključivanja lokalnih aktera u participativne radionice baštine u svrhu zajedničke izrade turističkog itinerara, potrebno je vratiti se na definiciju kulturne baštine koju želimo promovirati, kao i na sami pojam baštine.

Definicija

"Shvaćanje baštine u prirodi je dinamično, s obzirom da se stalno interpretira i modificira kao odgovor na protok vremena, promjene konteksta, iskustva i očekivanja javnosti. Baština ne pripada ni jednoj dotoj grupi, već je otvorena, pripada svima koji se s njom žele identificirati." UNESCO definicija¹

Iraz "baština" se odnosi na tradicionalni pojam izgrađene kulturne baštine (kao što su palače, stare zgrade, crkve, itd.), poznati spomenici ili umjetnička djela koje nalazimo u muzejima. Međutim, naša kulturna baština je mnogo šira: ona pokriva sve što je ukorijenjeno u prošlosti, što cijenimo u sadašnjosti i što želimo sačuvati za buduće generacije.

Baština je stoga vezana za našu prošlost, naš identitet i naše vrijednosti. Ona je također poticaj za dijeljenje vrijednosti i dijalog s drugima, ne samo na našem području, već i izvan njega. Dijeljenje naše baštine je također način komunikacije s posjetiteljima, budući ona izražava dio nas samih, bez potrebe jezika, i može sagraditi most s drugim kulturama i drugim pojedincima.

Lučka baština je uglavnom zanimljiva s ovog gledišta: glavni obalni gradovi su jednom bili jednostavne ribarske i trgovačke luke. S vremenom, baštinski značaj je nestao u korist pomorskog gospodarskog razvoja, posebice za trgovačke i turističke luke. Znanje o lučkoj baštini se izgubilo, kako ono o materijalnoj (zaboravljeni spomenici, ponekad i srušeni da bi se podigle nove zgrade), tako i o nematerijalnoj (vjerovanja, znanje i usmena tradicija o tradicionalnim aktivnostima kao što je ribarstvo).

Materijalna i nematerijalna kulturna baština

Pojam kulturne baštine tradicionalno uključuje materijalnu i nematerijalnu baštinu, premda je noviji razvoj međunarodnih i europskih politika sklon razmatrati ova dva aspekta kao cjelinu, oba međusobno povezana.

¹ Vidi: <https://fr.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/digital-library/cdis/Dimension%20Patrimoine.pdf>

Materijalna baština

Kao dom svjetski najstarijih civilizacija, bazen Mediterana ima osobito opipljivu povijest. Značajni arheološki lokaliteti i stara arhitektura širom bazena privlači mnoštvo posjetitelja.

HHST projekt želi promicati manje poznatu materijalnu baštinu iako je ona nekad činila ili još čini lučke gradove živima:

- Objekti
- Arhitektonske osobitosti
- Stambeni prostor
- Četvrti

Život u carskoj palači, Split
Fotografija: Vesna Bulić Baketić

Ispod brda Marjan, Split
Fotografija: Vesna Bulić Baketić

"Skriveni" spomenici Dioklecijanove palače, Split
Fotografija: Vesna Bulić Baketić

Nematerijalna baština

Teško je definirati pojam nematerijalne baštine, kao i pristup istoj, njeno očuvanje i poboljšanje.

Pod pokroviteljstvom UNESCO-a (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) 2003. godine nekoliko zemalja je potpisalo Konvenciju za očuvanje nematerijalne kulturne baštine, u svrhu bolje identifikacije i zaštite ove vrste kulturne baštine. Ova konvencija definira nematerijalnu kulturnu baštinu kao:

"običaje, predstavljanja, izražavanja, znanje, vještine – kao i instrumente, objekte, artefakte i s istima povezana kulturna mjesta – koja društvene zajednice, grupe, i u nekim slučajevima pojedinci prepoznaju kao dio njihove kulturne baštine. Ova nematerijalna kulturna baština, prenošena s generacije na generaciju, se konstantno ponovno stvara od strane društvenih zajednica i grupa kao odgovor na njihovo okruženje, njihovu interakciju s prirodom i njihovom poviješću, dajući im osjećaj identiteta i kontinuiteta, čime se potiče poštovanje prema kulturnoj raznolikosti i ljudskoj kreativnosti."² (Članak 1. Konvencije za očuvanje nematerijalne kulturne baštine, 2003.)

Od tada, države potpisnice Konvencije su sa svoje strane poduzele izradu popisa nematerijalne³ baštine, a UNESCO je razradio "Popis svjetske nematerijalne kulturne baštine" uključujući "kulturne običaje i izražavanja koji pomažu u demonstriranju raznolikosti te baštine i podizanju svijesti o njenom značaju". To može uključivati zanatstvo, tradiciju i ritual, usmenu predaju, kao što je ples, glazba i ostale žive umjetnosti. U ovom kontekstu, Rebetiko, grčka narodna muzika nastala u luci Pirej početkom 20. stoljeća, prepoznata je i stavljena 2017⁴. godine na spisak svjetske nematerijalne kulturne baštine.

Glazbena grupa Rebetika, Izvor : osservatorio balcani e caucaso transueropa
<https://www.balcanicaucaso.org/aree/Grecia/Grecia-il-rebetiko-patrimonio-dell-Unesco-184932>

Tradicionalne ribarske tehnike "stafnokari", Messolongi Lagoon, Grčka. Upisano na nacionalni popis nematerijalne kulturne baštine 2020.

Izvor: Grčko ministarstvo kulture
<http://ayla.culture.gr/psarema-me-stafnokari-sto-aitwliko/>

2 Vidi: <https://whc.unesco.org/fr/conventiontexte/>

3 Vidi : Inventaire du patrimoine culturel immatériel en France <https://www.pci-lab.fr/fr/>; en Grèce <http://ayla.culture.gr/> ou en Croatie <https://min-kulture.gov.hr/croatian-intangible-cultural-heritage-on-unesco-lists/19525>

4 Vidi : <https://ich.unesco.org/fr/RL/rebetiko-01291>

Ove liste i popisi pružaju smjernice boljem razumijevanju i identificiranju naše vlastite nematerijalne baštine.

Neka stvar, običaj, dio je naše baštine kada on predstavlja vrijednost na ljestvici nekog područja, zajednice, profesije...

Vrijednost baštine

Razvoj europske politike baštine može doprinijeti boljem razumijevanju pojma "vrijednosti" koju baština definira:

- Vijeće Europe i eksperti ministara zaduženih za prostorno planiranje predložilo je neke smjernice kao odgovor na pitanje "Što znači ocijeniti vrijednost baštine?" U Europskom vodiču za promatranje ruralne baštine (European Guide to the Observation of Rural Heritage)⁵, specificirano je: "Dati baštinsku vrijednost imovini ili znanju (individualnom ili kolektivnom) je tome dati značenje. Ni predmet niti vještina nije baština za sebe. Na primjer, niski zid ima baštinsku vrijednost zbog svoje pejzažne estetske vrijednosti, upotrebljene građevne tehnike ili svoje povezanosti sa lokalnom poviješću."

Ishod "dodjeljivanja vrijednosti baštini" nekom kulturnom elementu je:

- Napraviti određeni element zajedničkim vlasništvom s potencijalnom kolektivnom vrijednošću.
- Uvesti određeni tip veze, često emocionalne prirode, između datog objekta i ljudi koji nemaju pravnu vezu s njim. Korištenje predmeta prepostavlja da je ustanovljena suglasnost između raznih potencijalnih korisnika, tj. zakonskog vlasnika i potencijalnih "drugih korisnika". Međutim, ovi zadnji mogu sami imati različite poglede na moguće korištenje.
- Kako bi se izbjegli novi argumenti ili antagonizmi koji se redovito javljaju kod pitanja definiranja dobra baštine, bitno je uključiti što je moguće više potencijalno zainteresiranih dionika na početku svakog razmatranja korištenja dobara baštine, i povući od njih što je moguće više podataka kod razmatranja mogućih korištenja⁶.

Kasnije, 2005. godine, Konvencija Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo ili Faro konvencija, priznaje pravo svakog pojedinca da se bavi kulturnom baštinom po svom izboru, kao i potrebu uključenja cijelog društva u tekuće procese definiranja i rukovodenja kulturnom baštinom. To je potaknulo uključenje u:

- Procese identifikacije, proučavanja, interpretacije, zaštite očuvanja i prezentacije kulturne baštine;
- Sviest javnosti i debatu o prilikama i izazovima kulturne baštine;
- [i] razmatranje vrijednosti kontingenta svake baštinske zajednice prema kulturnoj baštini s kojom se identificira⁷.

⁵ Vidi: «Guide européen d'observation du patrimoine rural » prihvaćen 2003. od strane Europske konferencije ministara odgovornih za regionalno planiranje Vijeća Europe

⁶ Idem

⁷ Voir: Faro Convention 27/10/2005: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatyid=199>

2. UTVRĐIVANJE UVJETA BAŠTINE I NJENA REKULTIVACIJA

Interpretacija baštine u svrhu transformacije kulturne baštine u turistički doživljaj

Posjetitelji nesvjesno daju istaknuta vrijednost i značenje svakom aspektu njihovog turističkog iskustva. To počinje od trenutka kada odluče posjetiti grad i stvoriti uspomene po povratku.

HHST projekt predlaže pripovijedanja o lučkoj baštini koja će zadovoljiti doživljaj posjetitelja, stvarajući i jačajući privrženost prema mjestima koja otkriju.

Svrha baštine je vratiti mesta u život i uključiti posjetitelje u kulturu i okruženje zajednice.

Ovaj postupak može se okarakterizirati slijedećim:

- Interpretacija je način komunikacije posebno određen kako bi posjetitelju otkrio temeljno značenje putem izravne uključenosti s objektom, krajolikom, prirodnom ili urbanom značajkom, ili mjestom.
- Interpretacija pomaže ljudima u intelektualnoj, emocionalnoj, čak i duhovnoj povezanosti s idejama, vjerovanjima i vrijednostima utjelovljenim u baštinskim značajkama.
- Interpretacija je temeljena na činjenicama, ali otkriva što jedan objekt, mjesto, značajka ili događaj znači i zašto je važan – zašto je relevantan.⁸

Freeman Tilden, jedan od očeva interpretacije baštine, naziva postupak "edukacijskom aktivnošću čiji je cilj otkriti značenja i odnose putem korištenja izvornih objekata, doživljaja iz prve ruke i ilustrativnih medija, a ne jednostavnim priopćavanjem činjeničnih podataka⁹.

Razviti rutu otkrivanja baštine uz interpretaciju baštine

Kao i kod svih dobro organiziranih turističkih djelatnosti, preporuča se da razvijanje obilaska otkrivanja baštine prati početni korak svakog interpretativnog projekta, a to je interpretativno planiranje. Interpretativno planiranje se često koristi u muzejima, ali se može proširiti i na bilo koji drugi pristup.

8 Vidi: Interpretive Planning Tool for Heritage Areas, Historic Trails and Gateways National Park Service - Chesapeake Bay office, 2010

9 Vidi: Tilden, F. (1957) Interpreting our heritage. Chapel Hill: The University of North Carolina Press,

Interpretativno planiranje pomaže u stvaranju jednog interpretativnog putovanja putem različitih koraka:

1.Napraviti popis kulturnih i/ili prirodnih "fenomena" baštine koji mogu biti uključeni u obilazak. To mogu biti materijalni i/ili nematerijalni elementi, dio lokalne, regionalne baštine, itd. Oni mogu biti artefakti, spomenici, ali i običaji, recepti, priče.

2.Razmisliti o "glavnoj temi" obilaska, tj. glavnoj priči koja će biti glavna nit vodilja obilaska skrivenog i koja može biti ilustrirana pričom za buduće posjetitelje. Korištenjem glavne teme kao kriterija, moguće je odabrati fenomen koji je najprikladniji za pričanje te priče. Moguće je, pa čak i potrebno, da se neki od tih fenomena ostavi izvan rute, u suprotnom će posjetitelji biti prepravljeni podacima. Štoviše, različite glavne teme se mogu selektirati i biti predmet nekoliko obilazaka, tako da svaki uključuje drugi fenomen. Ova pluralnost ponuda će potaknuti posjetitelje da se vrate, s osjećajem da još ima puno toga za otkriti.

3.Pažljivo ispitati svaki od fenomena i odlučiti koje priče, podatke i značenja tih fenomena podupiru glavnu temu. Ponovno, treba pripaziti da se neki podaci ili priče izostave, ukoliko se ne uklapaju u glavnu temu. Ovaj proces selekcije može izgledati arbitražno i teško, ali smisao nije preopteretiti obilazak i umoriti posjetitelje.

4.Razmisliti o ciljnoj grupi: za koga je ovaj posjet? Što detaljnije ih možete opisati, bolje ćete prilagoditi interpretaciju i priče njihovom profilu. Naravno, može biti teško iscrpno specificirati sve karakteristike ciljne grupe, ali se neke karakteristike mogu identificirati, kao što su:

- a. Odakle oni dolaze? (regionalno, nacionalno, kontinentalno, internacionalno)
- b. Njihova starosna dob i koje su ostale identificirajuće društvene karakteristike (mladi ljudi, radni ljudi, umirovljenici, obitelji, parovi, itd.)?
- c. Kulturne reference? Da li je potreban puno detaljniji uvod u kulturne specifičnosti, koji bi pomogao da shvate i urone u taj doživljaj ili su već upoznati sa većinom njih?
- d. Koliko vremena imaju posjetitelji?

Zajedničko razvijanje ruta otkrivanja baštine

Važan element interpretativnog planiranja je angažiranje lokalne zajednice u što više mogućih faza. Zajedničko stvaranje daje obilascima autentičnost, uključivost i održivost, pomažući lokalnim ljudima da obnove njihovo razumijevanje vlastite baštine.

Kako bi se ovi elementi ostvarili, preporuča se uključiti voditelja s iskustvom lokalnih običaja i dobrim razumijevanjem lokalne kulture. Ovaj proces zahtijeva vrijeme, strpljivost i predanost svih dionika.

10 Le mot « phénomène » est utilisé dans l'interprétation du patrimoine pour se référer à des éléments et des représentations spécifiques, et non pas génériques, du patrimoine matériel et immatériel ayant une importance significative et susceptible de faire l'objet d'une expérience directe par le visiteur.

Posebice, koraci gdje lokalni akteri mogu i trebaju biti uključeni, su sljedeći:

- **Sudjelovati u popisu baštine i pričama vezanim uz nju.** Lokalno stanovništvo zna mnogo o svojem mjestu i baštini. To znanje se može razlikovati od onih enciklopedijskih podataka obično dostupnim u vodičima i knjigama, ali upravo to je interesantno i vrijedno za prezentaciju. Te priče, koje otkrivaju značenje koje one imaju za njih, pravi su dragulji koji čine obilazak zanimljivim. S druge strane, lokalno stanovništvo je također vlasnik nematerijalne baštine. Recepti, obrti, običaji, narodna muzika, priče - sve je to sačuvano u njihovim srcima i mislima - i oni su duša mjesta. Uključenje tih ljudi u obilaske otkrivanja skrivene baštine daju im dušu.
- **Doprinijeti izboru glavne teme.** Njihovo uključenje u izboru glavne teme može se izvršiti u radionicama, gdje sve zainteresirane strane dijele svoja mišljenja o baštini (vidjeti sljedeće poglavlje o participativnom pristupu). Pozivanjem svakog od njih da dade svoje mišljenje o značenju koje lokalna baština ima za njih, biti će moguće odrediti njenu vrijednost (vrijednosti). I kroz tu razmjenu, pojavit će se različite univerzalne vrijednosti, putem kojih će se omogućiti doprijeti do posjetitelja. Sve dobro odabrane teme će stoga biti povezane s univerzalnim vrijednostima koje mogu demonstrirati vezu između stanovnika i njihovog prostora, kao i povezanost posjetitelja s njima.
- **Doprinijeti vlastitim pričama.** Konačno, lokalni ljudi mogu biti vrlo dobri komunikatori, na temelju svojih vlastitih priča, a i najbolji ambasadori svojega grada. Posjetitelji doživljavaju lokalno stanovništvo i kao "autentične" domaćine. Nadalje, interakcija između posjetitelja i lokalnih ljudi jača odnos doživljaja lokalnog stanovništva prema vlastitoj baštini, dok pomažu grupi, međusobno šire i razumijevaju te vrijednosti i angažiraju se kao predstavnici baštine.

Da bi lokalnim ljudima pomogli da sami postanu interpretatori, preporuča se osnivanje radionica, kako bi shvatili principe interpretacije baštine i praktični način njihovog uključenja. Posebice, oni bi trebali razumjeti kako implementirati sljedeća "dobra" interpretacije baštine:

1. Osigurati način prezentiranja dubljeg značenja
2. Transformirati baštinski fenomen u doživljaj
3. Provocirati odziv, feedback i participaciju
4. Promovirati dobar management svih tipova baštine.¹⁰.

¹⁰Vidi: Thorsten Ludwig, The Interpretive Guide – Sharing Heritage with People Publié, Project HeriQ, 2014

Monitoring, evaluacija i ponovni pregled

Obilasci otkrivanja skrivene baštine će biti autentični i relevantni ako se uključi proces upravljanja i sustav evaluacije (u skladu sa specifičnim i prethodnim kriterijima temeljenim na zadanim ciljevima). U ovom procesu se mogu koristiti svi tipovi evaluacije, kao što su ankete posjetitelja, samo-evaluacija, evaluacija kolega putem upitnika, razgovora i opservacija.

Važno je upamtiti da je evaluacija najbolji saveznik za unapređenje pristupa projektu i da mora uključivati sve dionike.

Rezultati evaluacije moraju biti dostupni svima i trebali bi biti korišteni kao alat za poboljšanje: pročistiti dijelove rute, zamijeniti elemente rute koji ne odgovaraju očekivanjima, planirati prekide ili alternative, itd. Putem ovog repliciranog procesa, rute će dugo vremena nastaviti privlačiti entuzijastične posjetitelje, nudeći uistinu jedan smislen doživljaj.

Fotografija: Ivo Pervan

3. POSTAVLJANJE PARTICIPATIVNOG PRISTUPA

Participativne metode su metode koje se koriste za provedbu zajedničkog razvijanja ruta navedenog u prethodnom poglavlju. One uključuju osposobljavanje pojedinaca ili grupe ljudi da preuzmu odgovornost za kreiranje projekta i odlučivanje, omogućavajući im da igraju aktivnu ulogu u lokalnim projektima dok se isti uključuju u lokalni život.

Ne postoje tehnike koje se mogu primijeniti u svakom kontekstu i na sve uključene dionike. Ove metode trebaju biti ispitane i prilagođene općoj situaciji i kontekstu pojedinog područja i svakog dionika. Međutim, najvažnije značajke su raznolikost i fleksibilnost. Participativne metode traže od svake osobe da doprinese zajedničkom projektu svojim vlastitim znanjem i know-how-om, u skladu sa svojim područjem stručnosti, kao i sa svojim potrebama.

Participativni pristup ovog vodiča predlaže izradu kulturnih itinerara u lučkim gradovima u skladu sa participativnom metodom temeljenoj na **Participativnim radionicama baštine - Heritage Participatory Workshops (HPW)**, čija je svrha istaknuti svu baštinu, materijalnu i nematerijalnu, putem stvarnog turističkog proizvoda.

Ciljevi Participativnih radionica baštine su:

- Angažirati lokalno stanovništvo u valorizaciji materijalne i nematerijalne lučke baštine;
- Olakšati lokalni dijalog između različitih dionika u često rascjepkoj lučkoj aktivnosti (baština, turizam, lokalni razvoj);
- Prikupiti znanje, često zanemareno, iz iskustva lokalnog stanovništva;
- Identificirati sa stanovništvom i lokalnim akterima, kriterije i društvene, okolišne i ekonomski uvjete ovih ruta;
- Strukturirati itinerar otkrivanja lučke baštine, turističke ponude koja opravdava značaj njegove izrade.

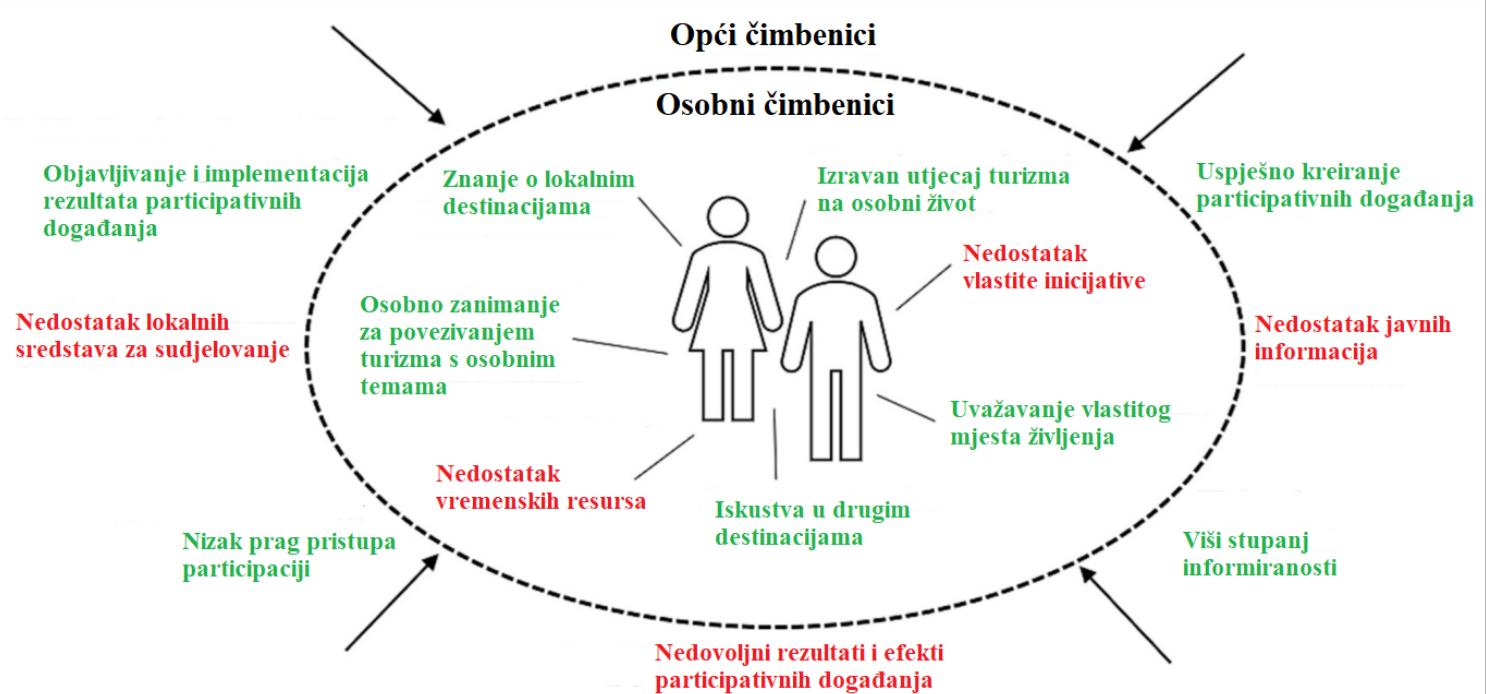
Principi participativnog pristupa

Angažman s dionicima u participativnom procesu traži vremena. Ali, toliko je mnogo koristi od uključenja raznih eksperata i profila u turistički proizvod, ne samo na kratke staze. Nastavno na ranije spomenutu Faro konvenciju, koja daje pravo svakoj osobi da se uključi u svoju kulturnu baštinu, treba naglasiti neke praktične koristi od participativnog pristupa:

- Poboljšava kvalitetu planiranog obilaska omogućujući da se sakupi znanje (lokalna povijest, priče, zajednice i mjesta, itd.) i know-how koji se još uvijek malo koristi;
- Osigurava legitimitet izbora koji će se napraviti (tema, mjesta, rute...). Participacija kroz diskusije i odlučivanje će olakšati prihvaćanje konačnih odluka;
- Omogućava zajedničko vlasništvo konačnog proizvoda i osnažuje potporu sudionika projekta;
- Prevenira konflikte između uključenih različitih javnih i privatnih sektora koji mogu imati različita očekivanja i interes (turizam, ribarstvo, transport, trgovina, nevladine organizacije, itd.).
- Pomaže u definiranju odgovornosti za razvoj projekta i bazen resursa, jačajući efikasnost suradnje.

Ali participativne metode otvaraju i izazovna pitanja, kao što je dužina vremena potrebnog za donošenje odluka, potreba odabira i rizici nestanka nekih grupa učesnika ili opadajući interes učesnika nakon nekog vremena.

Neki od faktora koji pokreću (zeleno) ili ometaju (crveno) participativne procese prikazani su na donjem dijagramu. Ovi faktori mogu biti osobni (relevantni za svakog pojedinca) ili generalni (relevantni za kontekst).

Izvor: Kantsperger M. et al. (2019) Local Participation in Tourism Development–Roles of Non-Tourism Related Residents of the Alpine Destination Bad Reichenhall (Lokalna participacija u turističkom razvoju – Uloga rezidenata koji ne pripadaju turističkom sektoru Alpske destinacije Bad Reichenhall)

Metodologija participativnih radionica baštine

Ova metodologija primjenjena na provedbi obilaska otkrivanja lučke baštine temelji se na ustanovljavanju dijagnoze teritorija u svrhu identificiranja i angažiranja dionika i elemenata baštine koji se trebaju istaknuti. U drugoj fazi, treba biti potvrđena pripadajuća tema kako bi se odredili elementi koje će obilazak sadržavati.

Dijagnoza teritorija: ambasadori baštine i popis baštine

Ova dijagnoza se temelji na identifikaciji dionika kao ambasadora baštine.

Prvi korak je procijeniti aktere i predstavnike različitih grupa prisutnih u luci, koji bi izgledno participirali u razvoju i animaciji obilazaka otkrivanja baštine.

Projekt HHST cilja na brojne dionike koji danas doprinose društvenom i ekonomskom životu europskih luka: turistički vodiči, profesionalci iz lučkih djelatnosti

- ribari, mornari, radnici na dokovima, trgovci, itd. i lokalni stanovnici, građani zainteresirani za pitanja baštine u svojim gradovima, pojedinačno ili preko udruženja...

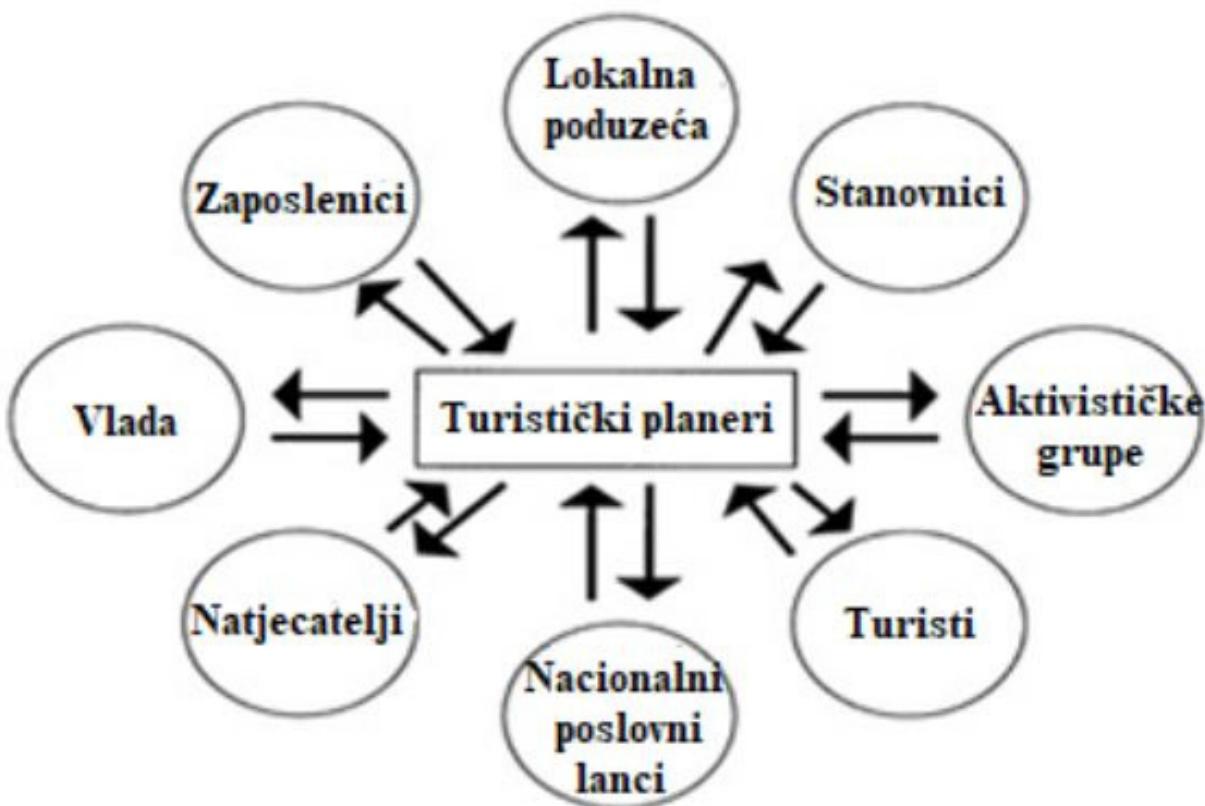
Cilj je sve te aktere učiniti ambasadorima lučke baštine, vrednovanjem komplementarnosti gledišta i kompetencija i ustanovljavanjem multi-tematskih ruta otkrivanja lučke baštine gdje je svaki agent sudionik i potencijalni vodič. Zadatak turističkih vodiča i, još šire, aktera turističkog razvoja lučkih gradova, je sakupiti sveukupnost ovih kompetencija u proizvod inovacijskog turističkog otkrivanja, u skladu s participativnom metodom predloženom od strane projektnih partnera.

Neke grupe je moguće lako identificirati:

- Rezidenti i organizacije lokalnih zajednica i nevladine organizacije
- Turističke djelatnosti (hoteli, restorani, tour operatori, vodiči, itd.)
- Ostale djelatnosti (transport, trgovine, servisi, itd.)
- Javne organizacije: općina, trgovačka komora, turistički ured, itd.
- Obrazovne institucije: sveučilišta, organizacije za profesionalnu obuku, škole

Zavisno o polaznoj točki vlasnika projekta, nije uvijek lako identificirati dionike.

Za budućnost projekta važno je **unaprijed identificirati reprezentativnost i kapacitete svakog aktera** (snagu, slabosti, mogućnosti, moguće rezultate, vidljivost...). Mapiranje dionika može pomoći da se upoznaju glavni akteri.

Izvor: Tourism Stakeholder Map (Adapted from Freeman (2010) [Mapa turističkih dionika (Prilagođeno iz Freeman (2010)) - Izvor: Tuan, N.H (2016) Stakeholder model application in tourism development in Cat Tien, Lam Dong, Journal of Advanced Research in Social Sciences and Humanities (Model primjene dionika u turističkom razvoju Cat Tien, Lam Dong, Časopis naprednih društvenih i humanističkih znanosti)]

Popis baštinskog potencijala je preduvjet strateškog pristupa. On uzima u obzir bolje poznavanje i prepoznavanje baštine. Važno je definirati teritorijalnu ljestvicu inventara koji odgovara turističkoj prihvatnoj "zoni". Ovaj zadatak će se izvršiti oko postojeće (postojećih) luke (luka) u dotičnom području.

Popis baštine ne bi smio biti ograničen na najočitije i poznate elemente (materijalne), on bi trebao integrirati "malu baštinu" (uključujući nematerijalnu baštinu), analizu krajolika, živuću baštinu, baštinu usmene predaje, modernu baštinu, umjetničku baštinu, itd.

Popis baštine mora uključiti stanovništvo, profesionalce, lokalna udruženja, koristeći alate baštine prilagođene korisniku: to je također prilika da se ljudi učini svjesnima njihove baštine.

Da bi se ustanovilo područje rada, može se koristiti upitnik, kao na primjer jedan od onih korištenih u ovom projektu. (Vidi Dodatak, alat n°1)
Jednom ustanovljena, dijagnoza područja vodi do odabira ciljane strategije.

Odabir "teme" i identificiranje elemenata obilaska

Na temelju dobara baštine može se definirati pripadajuća tema koja će strukturirati projekt lučkog turizma.

Zavisno o rezultatima dobijenim popisom lučke baštine i zavisno o obimu ove baštine, tematski izbor mora biti napravljen tako da rukovodi istraživanjem i razvojem obilaska. Na područjima koja imaju mnogo luka, istraživanje će se fokusirati na samo jednu od tih luka kao vodećoj turističkoj ruti.

Kada se definira tema, moraju se također identificirati specifični elementi obilaska otkrivanja baštine.

Ovo može biti napravljeno unutar participativnih radionica, ali i putem:

- Anketa turističkih profesionalaca smještenim na lučkom području
- Anketa profesionalaca na lučkom području
- Anketa među stanovnicima na lučkom području i možda među svjedocima njene povijesti

U Dodatku (Alat 2) ovog dokumenta, naći ćete drugi primjerak upitnika koji je također korišten u ovom projektu.

Vodenje participativnih radionica baštine

Participativna radionica baštine je jedna korisna mogućnost. Ona bi trebala okupiti ljude koji su identificirani (prema elementima opisanim u prethodnim poglavljima) kao kontakt osobe u svrhu sakupljanja elemenata potrebnih da bi se izradila ruta. Da bi se radionice efikasno vodile, važno je dionike angažirati što prije moguće.

Zajednička kreacija ruta otkrivanja baštine bi trebala biti razrađena u minimalno 7 koraka:

1. Prvi sastanak: prezentacija projekta i pitanja, podizanje svijesti i uključenje partnera. Cilj je potaknuti zajednički interes identificiranih aktera i ohrabriti ih da se pridržavaju participativnog pristupa.
2. Prvi radni sastanak: zajednička dijagnoza lučke baštine i managementa projekta. Cilj je i sa svim učesnicima potvrditi zajednički interes kako baština treba biti promovirana putem organiziranja obilaska otkrivanja baštine (istaknuti vrijednost materijalne i nematerijalne baštine, odabir teme, mesta...).
3. Istraživačka studija – analiza pouzdanih osoba. Elementi iz dijagnoze moraju biti verificirani u praksi (značaj, pristup mjestima, dostatnost podataka...) i identificirane pouzdane osobe koje će biti u mogućnosti dati svoje znanje, viziju, anegdote o elementima baštine.

4. Drugi radni sastanak: formalizacija turističkih obilazaka. Odabrani i verificirani elementi mogu se organizirati u prvom nacrtu obilaska.
5. Posjet terenu: pilot test i validacija obilaska.
6. Treći radni sastanak: finalizacija izrade obilaska.
7. Definicija strateškog implementacijskog plana.

Uz alate predložene u Dodatku, svaki akter uključen u participativni pristup može izraditi svoje vlastite alate koje smatra korisnima za vođenje različitih faza zajedničke izrade obilaska.

Hrvatski partner HHST projekta je tako izradio specifični upitnik za prvu fazu izrade svojeg obilaska (vidjeti Dodatak: Alat 3).

Odgovori na ovaj upitnik ističu opća gledišta u vezi lučke baštine, evaluiraju njihove aktivne participativne vještine u managementu i prikazu baštine, mogućnosti integriranja njihove djelatnosti, njihov doživljaj projekta i njihovo znanje i vještine u razvoju i implementaciji ruta otkrivanja baštine.

Cilj je učiniti sve ove aktere ambasadorima baštine njihovih luka, jačajući komplementarnost gledišta i vještina i razvijajući multi-tematske ture otkrivanja baštine u kojima je svaki akter partner.

U tu svrhu, mora se posvetiti posebna pažnja metodi prikazivanja putem dobre komunikacije i posebnog pristupa animiranju:

- Značaj dobrog nivoa komunikacije između svih dionika uključenih u projekt je najvažniji. Temeljna snaga ovog pristupa je dovođenje do društvene promjene preko osnaživanja pojedinačnih učesnika (dionika, ambasadora).

Moderator participativnog pristupa igra ključnu ulogu u dobroj komunikaciji. On/Ona mora paziti o komunikacijskom toku kao o prioritetu. Glavni cilj participativnog pristupa je uključenost svih dionika. Atmosfera radionica i svih aktivnosti treba omogućavati sudionicima da slobodno dijele svoja mišljenja i osobne primjere koji doprinose sadržaju. Moderator mora razviti komunikacijske vještine koje će mu/joj dozvoliti da vodi participativni pristup na fleksibilan i odgovoran način.

Informacijske i komunikacijske tehnologije olakšavaju implementaciju dodatnih komunikacijskih kanala, koji olakšavaju participaciju i uključenje svih dionika. Upotreba ICT-ja omogućava velikom broju ljudi dostupnost nevjerojatnih količina podataka, primjera, radionica, materijala, itd.

- Metoda participativne facilitacije je usko povezana s raznim dionicima i zavisi o njihovim glavnim osobinama. Bitno je razviti visoko individualizirani pristup prema svakom od odabralih dionika.

Dionici imaju različite jake i slabe točke i razlikuju se u svojem pristupu temi. Voditelj mora biti sposoban zauzeti individualiziran pristup različitim grupama kako bi osigurao njihovu dugotrajnu participaciju. To uključuje poznavanje:

- Razloga njihove participacije
- Ispitivanje backgrounda dionika
- Veze između dionika i ciljeva projekta
- Dugotrajne koristi koje dionici imaju od projekta
- Kakvu praktičnu podršku, ukoliko postoji, oni mogu osigurati projektu (posebno u područjima gdje nemaju određeno znanje ili stručnost)

Sav sadržaj projekta i aktivnosti bi se trebao temeljiti na dobrom poznavanju lokalnog konteksta i lokalne baštine. Sadržaj ruta otkrivanja baštine može biti prilagođen u skladu s ciljevima lokalnog turizma, ali sav sadržaj mora biti temeljen na ozbilnjom znanju (stručnom, znanstvenom ili iskustvenom) lokalne baštine.

Participativna radionica u Splitu
Fotografija: Prokulturna Split

Participativna radionica u Bastiji
Fotografija: Turistički ured Bastia

4. NACRT RUTE OTKRIVANJA SKRIVENE LUČKE BAŠTINE: IMPLEMENTACIJA I MANAGEMENT ITINERARA

Integrirati obilazak u održivu razvojnu strategiju

HHST vodič, kroz provedbu ruta otkrivanja lučke baštine, mora s jedne strane osigurati lokalnim dionicima ključeve efikasnog i održivog razvoja lučke baštine, ekonomskog razvoja muškarcima i ženama, kao što je profesionalno ribarstvo, i s druge strane, osigurati koherentnost između različitih djelatnosti koje se provode lokalno, ali također i na europskoj partnerskoj dimenziji.

Cilj metodološkog vodiča je osigurati alate za jačanje značaja baštine na globalnoj perspektivi i pristupom osnaživanja osigurati održivi razvoj samog mjesta. Iz tog razloga, trebao bi se smatrati kao pomoć kod donošenja odluka. On bi trebao osigurati tehničku potporu kod provedbe projekta čiji cilj je poboljšanje lokalnih resursa kreiranjem itinerara otkrivanja lokalne baštine. Vodič bi trebao omogućiti lokalnim donositeljima odluka izradu i provedbu projekata s općim vodećim standardima i projekt management protokolima (transfer preporuka u operacijske principe). Uvažavanje ovih smjerova, u skladu s prioritetnim osima intervencije, trebaju osigurati koherentnost između projekata razvijenih na različitim partnerskim područjima.

Rute otkrivanja baštine koje predlaže HHST vodič su dio projekta valorizacije održivog i lokalnog razvoja. One moraju biti u skladu s društvenim, ekonomskim i okolišnim prioritetima grada.

U tu svrhu, moramo uzeti u obzir:

- **Društvene prioritete** Što se tiče društvenih prioriteta, mora biti stvorena stvarna ili prepostavljena solidarnost, potaknuta ili revitalizirana, a međugeneracijskim pristupom mora se poticati privrženost što većeg broja ljudi projektu za budućnost, osiguravajući prijenos lokalnog znanja i know-how-a vezanog uz lučke djelatnosti između starijih koji su njihovi čuvari i novih generacija.

Uistinu, valorizacija baštine sudjeluje u poboljšanju imidža luke, osigurava očuvanje i prijenos te baštine i, izvan tih materijalnih aspekata, ona igra društvenu ulogu. Ona se u stvari može promatrati kao ujedinjujući element, pogon identiteta.

- **Ekonomski prioritete** S ekonomski točke gledišta, strategija razvoja mora osigurati potporu postojećih aktivnosti u tematskom području; gospodarske djelatnosti u luci, ribarstvo, plovidbu, catering, prodaju lokalnih proizvoda, kako bi ojačala identitet područja. Ekonomski razvoj je dio podvostručenih zahtjeva. Uistinu, on zahtijeva lokalno vrednovanje postojećih i potencijalnih resursa, razvoj proizvođačkih vještina i značajke proizvedenih ili transformiranih proizvoda, također i promicanje diverzifikacije i obogaćivanje djelatnosti multipliciranjem razmjene između različitih djelatnosti, bilo kakve prirode, tradicionalne, moderne, neformalne. Cilj je stvoriti povoljne uvjete za razvoj seta interaktivnih djelatnosti.
- **Okolišne prioritete** Okolišni dio projekta je ključan. On je garancija očuvanja eko-sustava, posebice pomorskog eko-sustava, u širem području od samog izgrađenog lučkog mesta, korištenjem lokalnog znanja i materijala.

Istovremeno, metodološki plan definira prioritete kako bi osigurao kredibilitet razvijenih projekata s obzirom na lokalno stanovništvo i organizacije s jedne strane, i projektnim partnerima HHST-a i europskim tijelima s druge strane. U međuvremenu, oni moraju osigurati svoju održivost tijekom vremena.

Projekti stoga trebaju biti fokusirani na:

- Valorizirati materijalnu i nematerijalnu baštinu: sačuvati, obnavljati, integrirati baštinu, podizati svijest, informirati, obučavati i komunicirati. Projekti moraju omogućiti lokalnim dionicima da rekultiviraju baštinu lučkih područja i njihovu povijest. Uzevši luku kao turistički i baštinski resurs, to implicira implementaciju djelatnosti za konzervaciju i osnaživanje materijalne i nematerijalne baštine. Razvijeni in situ, obilasci se trebaju bazirati na virtualnim i/ili osjetilnim rutama. Kvalitetan tretman lokaliteta koji ističe dobra baštine podrazumijeva i osiguranje fizičkog pristupa (laka dostupnost i tijekom cijele godine).

- Očuvati identitet lokaliteta: projekt mora biti prilagođen specifičnosti svakog područja, lokalnoj povijesti i kulturi. Kao svjedok stvarnosti prošlosti, lučka baština, bilo da je to kopno, građevina, krajolik ili marina, je iznad svega ono što omogućava da bude identificirano kao stvarni "indikator pripadanja" kako za lokalno stanovništvo tako i za posjetitelje. Itinerari organizirani na bazi lokalnih resursa omogućavaju udruživanje lokalnih resursa, bolju fizičku, kulturnu i virtualnu dostupnost baštini, bolju vidljivost i razumijevanje lučke baštine, ponovno stvaranje značenja i veza između aktera i novih generacija.
- Sakupiti i širiti lokalno tradicionalno znanje i lokalne materijale prilagođavajući ih današnjoj stvarnosti, tako promicati usvajanje lokaliteta od strane različitih javnosti putem organizacija aktivnosti, interpretacije, upućivanja, edukacije o tom znanju. Možda je potrebno razvijati ili poticati obuku da se stvore nove djelatnosti i osnaže postojeće aktivnosti prema održivoj dinamici.
- Izgradnja lokalnog konsenzusa: projekt bi trebao biti fokusiran na uloge dionika u definiranju, implementiranju i evaluiranju dodane vrijednosti proizvoda. Dodana vrijednost dobra je proces kojim pojedino dobro postaje zajedničko dobro sa potencijalnom kolektivnom vrijednošću. Omogućavanje kolektivnog korištenja zahtjeva razvoj vrsta konsenzusa između mnogo potencijalnih korisnika, javnog ili privatnog zakonskog vlasnika s jedne, i drugih potencijalnih korisnika s druge strane.
- Dugoročni cilj: predloženi pristup je lako reproducibilan. U stvari, jednom kad je područje strukturirano i ekipirano s amblemskom narodnom baštinom, koja otkriva kulturu i povijest, mogu se uspostaviti obilasci otkrivanja baštine i time ispuniti njihova uloga alata valorizacije i održivog razvoja.
-

Integrirati obilazak u marketinšku strategiju

Pristup projekta HHST-a je baziran na obilasku otkrivanja skrivene baštine kao jednog bitnog dijela turističke ponude (ili turističkog paketa), oko kojeg se gradi organizacija posjeta.

Obilazak otkrivanja je stoga ruta koja dodiruje različite točke interesa u slobodnom vremenu, razna pitoreksna, amblemska mjesta, karakteristična za predloženu temu posjeta, ali on je također jedan ekonomski i kulturni spremnik.

Dobro strukturirana ruta ili čak sustav dobro strukturiranih itinerara, pruža mnogo koristi:

- Turistima se putem već testiranih ruta od strane onih koji poznaju područje nudi prilika da nauče i prihvate okolišni i kulturni kontekst;
- Stimulira znatiželju posjetitelja, čini boravak ugodnim, vodeći ga do mjesta koje mora vidjeti.
- Olakšava posjetitelju duži boravak na lokalitetu, čineći njegov doživljaj na tom području aktivnijim;
- Određuje proces međusobne kulturne razmjene između klijenata i domaće populacije (host i non-host operatori)

Sustav itinerara stoga može obogatiti turističku vidljivost i povećati vrijednost i kompetitivnu prednost destinacije i njenih operatera, poboljšavajući kvalitetu boravka gostiju, ali također i rezidenata.

Malo je poznatih područja (kao što je Toskana ili Dvorci Loire) koja privlače turiste referirajući se samo na svoju baštinu. Strategija kulturnog turizma podrazumijeva definiranje proizvoda baštinskog turizma koji treba biti jasno formuliran u odnosu na cilj / prioritetnu temu.

Može se, na primjer, tura integrirati u već postojeći 'turistički paket' ili u neki koji će se kreirati sa lokalnim tour operatorima ili turističkim uredom, tematskom rutom ili poboljšanom rutom već razrađenih povijesnih lokaliteta, a koje povezuje otkrivanje baštine, aktivnosti slobodnog vremena, smještaj.

Često se rute kreirane na inicijativu turističkih organizacija koriste od strane tour operatora i plasiraju kao turistički proizvodi.

Vezano za elemente koje sadržavaju, svaki obilazak u svakom slučaju mora sadržavati:

- Glavnu temu koja predstavlja cilj putovanja, koji se predlaže posjetitelju.
- Zajedničku nit i elemente koji ilustriraju temu od početne do krajnje točke, putem različitih etapa, uz podatke potrebne da bi se razumjela i razvila tema putovanja.
- Područje itinerara i odabir etapa u skladu s elementima na koje se želi fokusirati.
- Vrijeme posjete i eventualno preporučeni maksimalni broj posjetitelja.

akođer, mora biti jasno identificiran cilj ture, zavisno o tržištu kojem je namijenjeno (kulturni turizam, iskustveni, otkrivački ...), populacija (dob, spol, kategorija društvene motivacije, itd.), njeno podrijetlo (lokalna, nacionalna, internacionalna klijentela, klijentela tour operatora) i sezonalnost (visoka sezona, tokom cijele godine...). Tura može također nastojati ciljati na pojedinu klijentelu kao što je starija populacija, ako se tura planira izvan turističke sezone ili profesionalcima ako je tura dio seminara, studijske posjete, konferencije, itd.

Konačno, s obzirom na **alat prezentacije**, letci, brošure, videa, knjige, itd. bit će potrebno:

- **Prikupiti podatke** o materijalnoj i nematerijalnoj baštini područja koje itinerar pokriva, tj. povijest, arhitektonska zdanja, prirodni elementi, narodna tradicija, gastronomija, gospodarske djelatnosti, itd., ukratko, sve njene potencijalne turističke atrakcije, kako putem dokumentarnih elemenata (mape, GPS, tekstovi) tako i putem uvida na licu mjesta i provjerama na terenu.
- **Prikupiti najreprezentativnije slike** turističke destinacije; potražiti ili izraditi set fotografija i/ili videa
- **Komunikacijski network:** Danas nije više dovoljna samo web stranica ili Facebook stranica da omogući potrebnu komunikaciju kako bi se promovirao novi turistički proizvod. Potrebno je multiplicirati difuzne kanale: društvene mreže, ali također specijalizirane site-ove, e-commerce platforme, radio/TV spotove, članke u općem i/ili specijaliziranom tisku, itd...

Strategija managementa obilaska

Strategija managementa zahtijeva javnu ili privatnu organizaciju da konsolidira partnerski odnos lokalnih aktera uključenih u zajedničku kreaciju turističkog obilaska.

Ovo može biti temeljeno na suradnji između turističkog ureda, tour operatora, putničke agencije ili čak kulturnog udruženja.

Ali, u odsutnosti već postojećih struktura potpore, stvaranje nekog udruženja u tu svrhu je laka prijelazna solucija. U svakom slučaju, bitno je osloniti se na profesionalce u tržištu kulturnog turističkog proizvoda: turističke urede, tour operatore, hotelijere. Područja, čak i kad su organizirana, imaju malo iskustva u marketingu ove vrste ruta.

Posebni trud je potreban kod identificiranja i mobiliziranja ljudskih resursa:

- Doprinos ljudi koji bi se trebali tražiti izvana - mreža lokalnih ambasadora baštine, udruženja volontera (uključujući starije i strane rezidente koji su često najbolji ambasadori lokalne baštine)
- Lokalne obrazovne potrebe (stručne ili ne) za jačanje baštine, za unapredjenje baštine, za dobrodošlicu i usmjeravanje posjetitelja

Zaključno, potrebno je istražiti mobilizaciju finansijskih resursa. Kada javna tijela nisu ili su jedva uključena u financiranje projekta, može se uvesti nekoliko inicijativa kako bi se povećala potrebna sredstva ili osnažio management i promidžba obilaska. Mogu se dati određene sugestije:

- Prvo, dati prioritet financiranju projektne animacije
- Ne obvezati se odmah na veliko financiranje projekata
- Isprobati mikro-projekte, osloniti se na volontere za održavanje i obnovu baštine
- Razviti sponzorstvo i participativno financiranje
- Organizirati kulturna događanja koja generiraju profit
- Mobilizirati lokalno javno financiranje za specifične mikro-projekte

5. PRIMJERI ITINERARA

Provedbe tura projekta Pričanja priča o skrivenoj lučkoj baštini (Harbor Heritage Story Telling) sintetizirana su na primjerima činjeničnog stanja. Oni uključuju dosta točaka navedenih u ovom vodiču, dajući tako rutu njenu strukturu.

Ruta otkrivanja baštine, provedena na Korzici, Francuska

(Zasluge za fotografiju: Etape 1 do 5: OT BASTIA; 6: Wikipedia; 7: JC Marsily)

Naziv obilaska	Bastia, Blago današnjice i ostaci zanatskog ribolova
Trajanje	Otprilike 2,30 sata
Broj etapa	7
Mjesto polaska	Trg San Niculà
Mjesto povratka	Ribarski trg

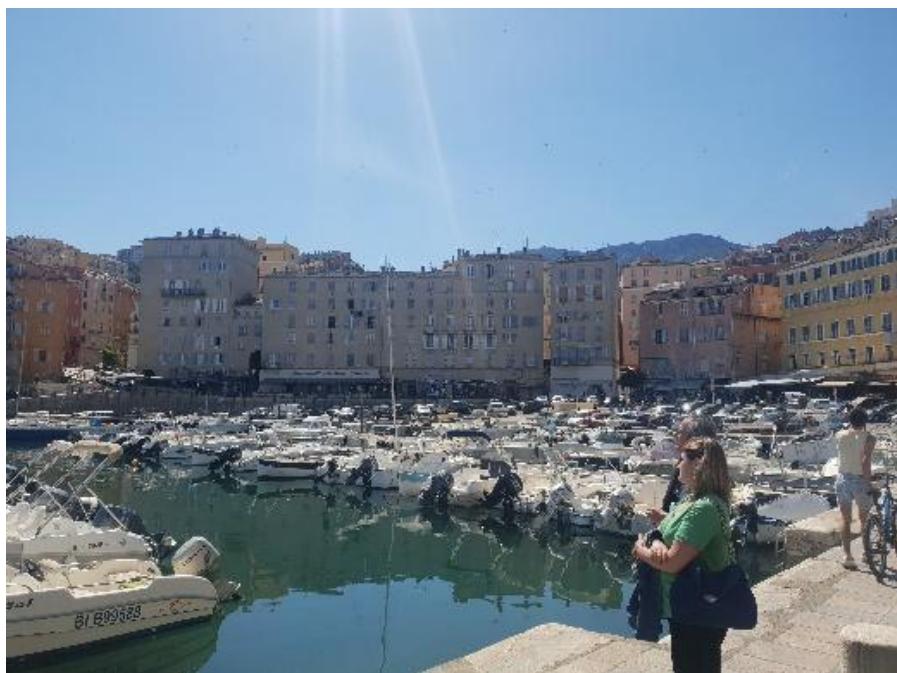
ETAPA 1	
Tematski	Povijest razvoja luke Bastije – mjesto je smješteno između komercijalne luke i stare luke (prijašnje ribarske luke)
Lokacija	Trg San Niculà
Zanimljivosti	Ekonomski razvitak grada Bastije preko razvoja luke <ul style="list-style-type: none"> ● Povijest mjesta, ● Palača brodovlasnika. ● Status Napoleona
Elementi podrške	Fotografija sadašnje luke i arhivska slika luke u 18. ili 19. stoljeću koje pokazuju promjene u gradu.

ETAPA 2	
Tematski	17.st. centar grada Bastije: trgovine, zgrade, ostaci prošlosti
Lokacija	Ulica Napoléon (do ulice nove luke)
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> ● Trgovačka ulica s mnogo trgovina s lokalnim proizvodima ● Četvrt Terravecchia ● Grb na vratima ● Kapelica: Prezentacija kapelice Bezgrješnog začeća ● Stara kapelica ribarske bratovštine ● Nova luka, bivši kožarski okrug
Elementi podrške	Prezentacija poznatog grba obitelji Bastia

ETAPA 3	
Tematski	Lučka baština
Lokacija	Stara luka, južna obala, pristanište Albert Gili
Zanimljivosti	<p>Gospodarski razvitak grada Bastije preko razvijanja luke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Četvrt Puntettu • Lokalna kultura: Crni Krist - Lavljia gromada - povijest putničkog broda Louise • Baština mora: ribarski brod Bastije, The Saint Elisabeth, ribarske "cantine" i "magazini" <ul style="list-style-type: none"> • Niša "Madunetta"
Elementi podrške	Osobno svjedočanstvo lokalnog rezidenta, vlasnika "cantina/magazina"

ETAPA 4	
Tematski	Lučka baština
Lokacija	Vieux Port – Rive Nord (Quai 1-bataillon de Choc)
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> • Bivše mjesto popravka brodova i brodogradilište galija Xebec • Ribarski čamci profesionalnog zanatstva, obrti, proizvodi ribarstva... • Lučka kapetanija
Elementi podrške	Priča lokalnog ribara o karakteristikama zanatskog ribarstva

ETAPA 5	
Tematski	Baština profesionalnog zanatskog ribarstva Mediterana
Lokacija	Lokacija "A Tinta"
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> Posjet prostorijama, prezentacija udruženja A Madunetta, objašnjenje informacijskih ploča
Elementi podrške	Video prezentacija o zanatskom ribarstvu i bojanje ribarskih mreža za vrijeme posjete.

ETAPA 6	
Tematski	Baština profesionalnog zanatskog ribarstva Mediterana
Lokacija	Ribarnica
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> Povijest mjesta Povijest profesionalnog ribarstva, zanati, njihova tradicija i oblici organizacije (<i>fishin prud'hommie</i>)
Elementi podrške	Posjet prostorijama bastijske <i>prud'hommie</i> nakon razgledavanja patrimonijalnih elemenata mjesta

ETAPA 7	
Tematski	Povijest grada Bastije i lokalni proizvodi
Lokacija	Tržni trg
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none">• Povijest trga• Posjet tržnici (ako se šeta u pazarne dane)• Crkva Sv. Ivana Krstitelja (<i>San Ghjuvà</i>)

Ruta otkrivanja baštine, provedena u Pireju, Grčka

Naziv obilaska	Luka Pirej, stalni ljudski 'lonac za taljenje' (<i>melting pot</i>)
Trajanje	2 sata
Broj etapa	6
Mjesto polaska	Otvorena tržnica na pirejskoj ruti
Mjesto dolaska	Luka Pasalimani

(Zasluge za fotografiju: Viviane Papapanagiotaki i I.M.T.I.I.E)

ETAPA 1	
Tema	Osnivanje grada Pireja
Mjesto	Pirejski toranj
Zanimljivosti	Pirejski toranj je sagraden na mjestu stare tržnice grada da bi stvorio infrastrukturu za brodarske kompanije u skladu sa standardima Londona
Dodatna zanimljiva mjesta	Tržnica uz Toranj s proizvodima iz cijelog svijeta
Ambasadori	Pirejsko trgovačko udruženje - George Sotiriou Pirejski toranj - Predstavnik

ETAPA 2	
Tema	Britanska i francuska okupacija između 1854-1857
Mjesto	Vrt Tinanios
Zanimljivosti	Ovaj vrt su napravili francuski vojnici tijekom francuske okupacije Pireja u razdoblju 1854-1857. Nazvan je "Vrt Tinan" u čast admiralu Barbier de Tinanu.
Dodatna zanimljiva mjesta	Drvo u vrtu još svjedoči bombardiranju engleskog broda u luci 1941. godine od strane njemačke vojske.
Ambasadori	Općina Pirej - Bafouni Evangelia

ETAPA 3	
Tema	Nastanak multikulturalnoga grada u 19. st.
Mjesto	Crkva Agios Spyridon
Zanimljivosti	Crkva Agios Spyridon je prva javna zgrada sagradena u novom gradu Pireju na mjestu starog manastira koji je sagrađen u 11. ili 12. stoljeću. Ona simbolizira rođenje novog aktivnog grada, izgrađenog i razvijenog od strane migranata koji su dolazili iz cijele Grčke. To je bila ulazna točka grada za ljudi koji su dolazili iz Luke. Odatle, mogli su vidjeti simbol Pravoslavne crkve, imajući Akropol u vidokrugu...
Dodatna zanimljiva mjesta	Dok ispred crkve gdje su pristajali brodovi sa svih krajeva svijeta, a koji sad ugošćuju trajekte za grčke otoke. Trgovina koja prodaje mornarske odore
Ambasadori	Crkva Agios Spyridon - Predstavnik

ETAPA 4	
Tema	Skrivena strana trgovačke luke...
Mjesto	Ulica Agiou Spyridonos, ulica Yachni
Zanimljivosti	U ovim malim ulicama su lučki i industrijski radnici, imigranti iz cijele Grčke, izbjeglice i umjetnici dijelili svoju tugu i svoje veselje. Ovdje su bile taverne gdje su se sretale izbjeglice iz Male Azije, nakon katastrofe iz 1922. Ova ulica je, premda su taverne nestale, ostala cijelo vrijeme nepromijenjena.
Dodatna zanimljiva mjesta	Ovdje je započeo <i>rebetiko</i> , glazba novih nižih ekonomskih i društvenih klasa grada
Ambasadori	Trgovac i bivši predsjednik Obrtničke komore Pireja – George Benetos

ETAPA 5

Tema	Četvrt Troumba, 'predio crvenih lampi' iz ranog 20. stoljeća
Mjesto	Filonos ulica od Saint Spyridonas ulice do Defteras Merarchias ulice
Zanimljivosti	Ovo je bilo područje bordela, kabarea i barova. Prostitutke iz cijele Grčke i svijeta su živjele i radile u ovim ulicama. lokalni posjetitelji i mornari su stizali u luku iz cijelog svijeta. Danas ovo područje doživljava preporod, s mnoštvom barova i restorana, uglavnom s etničkom kuhinjom.
Dodatna zanimljiva mjesta	Ulica Notara Trgovina pomorskih zastava
Ambasadori	Općina Pirej – Bafouni Evangelia

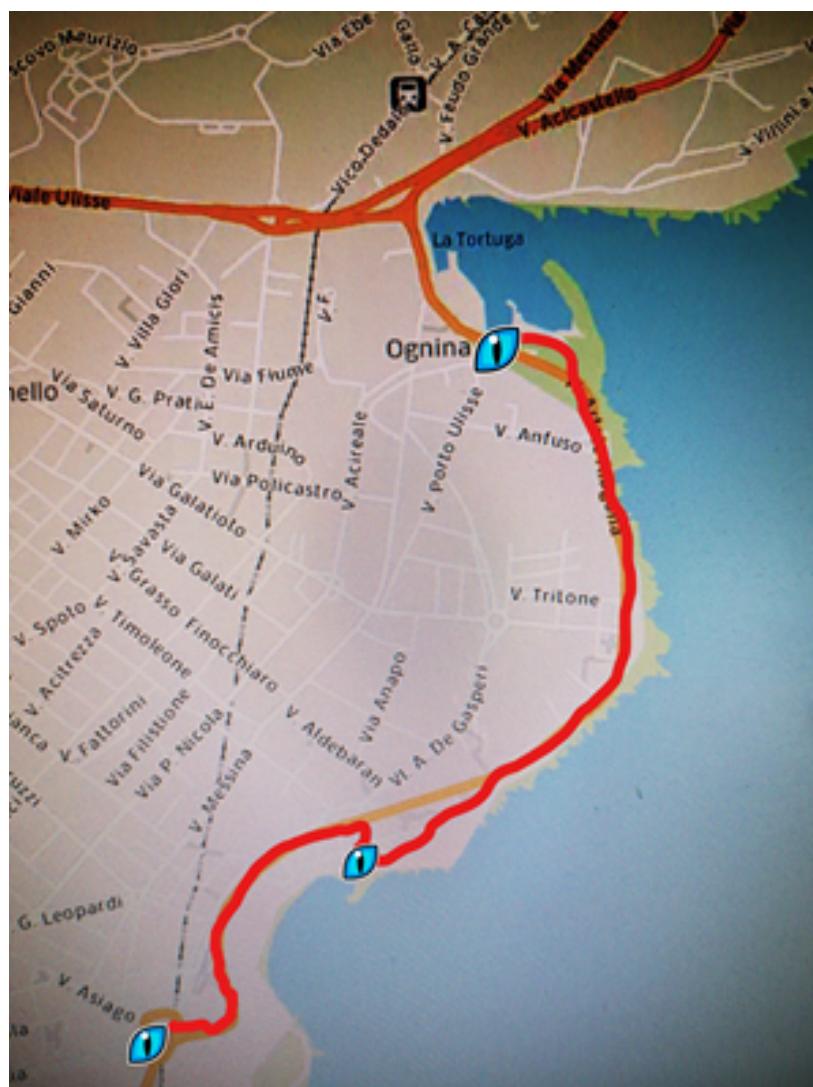
ETAPA 6

Tema	Marina Zea
Mjesto	Stara luka Pasalimani
Zanimljivosti	Marina Zea je bila glavno brodograđevno područje u antici. Danas to je lijepo mjesto za šetnju i kavu ispred marine. Tu je sastajalište malo preostalih gradskih ribara.
Dodatna zanimljiva mjesta	Arheološki muzej Pirej u blizini marine, gdje se može saznati više o staroj luci i pomorstvu u antici.

Ruta otkrivanja baštine, provedena u Kataniji (Italija)

Naziv obilaska	Obala Katanije: ogrlica od malih lučkih perila
Vrijeme	Oko 2.30 sata
Broj etapa	3
Mjesto polaska	Piazza Europa (Trg Europa)
Mjesto dolaska	Porto di Ognina (Luka Ognina)

ETAPA 1	
Tematski	Piazza Europa, početak obale Katanije, povijesni i ekonomski razvoj područja
Lokacija	Piazza Europa
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> • Povijest mjesta, Luka Caito • Geološke promjene <ul style="list-style-type: none"> • Urbani razvoj • Ulična umjetnost
Elementi podrške	Današnja fotografija trga i arhivska snimka trga i luke u 19. ili 20. stoljeću koje prikazuju promjene grada.

Obala Katanije

Piazza Europa

ETAPA 2	
Thematski	Malo mjesto sa mnogo terasa koje gledaju na more i divna marina
Lokacija	S. Giovanni Li Cuti
Zanimljivosti	<p>Ulica Movida sa mnogo tipičnih restorana, barova, vinoteka...</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mala luka • Protok lave • Lokalna ulična umjetnost
Elementi podrške	Prezentacija sela unutar grada

Mala luka SAN GIOVANNI LI CUTI

ETAPA 3	
Tematski	Primorsko selo uklopljeno u grad između povijesti, legende, geoloških događaja i gospodarskih resursa
Lokacija	OGNINA
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> • Španjolska <i>garitta</i> • Saracenski toranj • S. Maria di Ognina • Luka • Ulična umjetnost • Protok lave • Muzej Ognina
Elementi podrške	<ul style="list-style-type: none"> • Svjedočanstvo lokalnog ribara • Mit o Uliksu

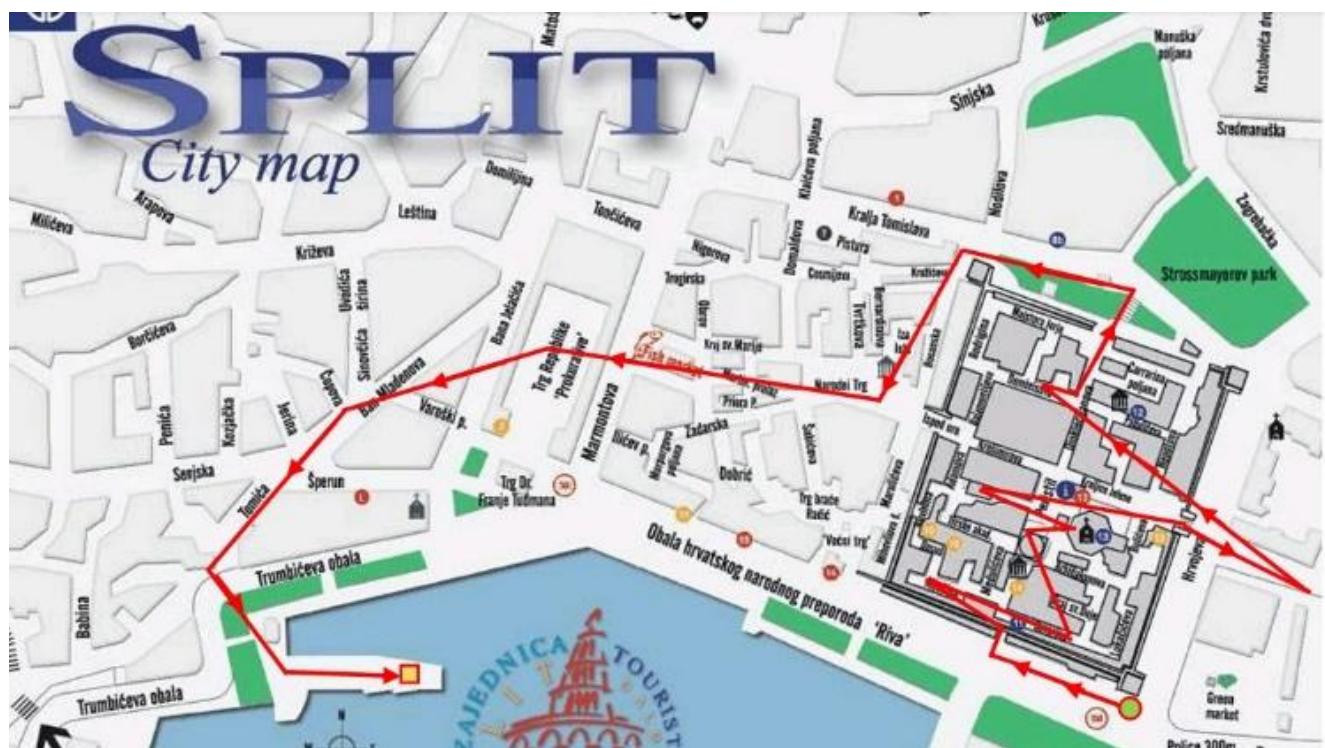

Mala luka OGNINA

Ruta otkrivanja baštine, provedena u Splitu, Hrvatska

Naziv obilaska	Luka Split - Zlatni prsten između Istoka i Zapada
Trajanje	2.5 sata
Broj etapa	9
Mjesto polaska	Ulaz u putničku luku Split - Obala Lazareta
Mjesto dolaska	Ribarska luka - Matejuška

Zasluge za fotografiju: Vesna Bulić Baketić;
 City map: orangesmile.com/travelguide/split/high-resolution-maps.htm

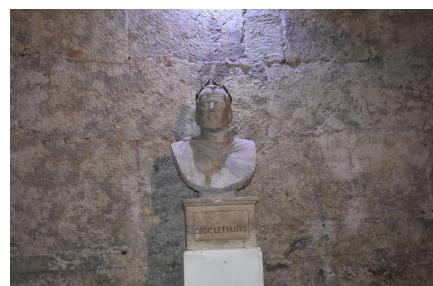
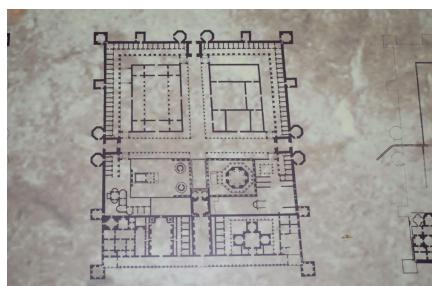
ETAPA 1	
Tematski	Povijesni razvoj grada Splita - od grčkih naselja do rimske palače koja je postala srednjevjekovni grad - Lučka baština
Lokacija	Obala Lazareta
Zanimljivosti	Razvoj grada "prirodne luke" - prezentacija vremenske crte razvoja grada i luke radi boljeg razumijevanja njihove povijesti <ul style="list-style-type: none"> • Povijest prvih naseobina • Slojevi temelja ispod šetnice Rive • Lokacija današnje putničke luke • Povijest "lazareta" - lučke karantene Splita
Elementi podrške	Idealna rekonstrukcija Dioklecijanove palače (skica)

ETAPA 2	
Tematski	Povijest Dioklecijanove palače - predurbana faza
Lokacija	Ispred južnog ulaza u Palaču - Porta Aenea (Mjedena vrata)
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> • Odluka cara Dioklecijana da sagradi palaču na određenom mjestu • Prirodno zaštićeno sklonište • Veza sa starijom lukom i gradom Salonom (rimskim glavnim gradom provincije Dalmata) • Supstrukcije (temelji - podzemne strukture) i organizacija Palače • Morski ulaz u podrume (supstrukcije) Palače
Elementi podrške	Prezentacija organizacije današnjega grada uz pomoć modela ispred južnog ulaza u Palaču

ETAPA 3	
Tematski	Supstrukcije (podrumi) Dioklecijanove palače – Dioklecijanovi korijeni, veza sa Salonom
Lokacija	Unutar podzemnih prostorija Palače
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> • Rana vremena Palače • Arhitektura • Povijesni moment kada su izbjeglice iz Salone došle u Palaču - početak razvoja grada • Ostaci Salone unutar podruma • Značaj luke Salona (starija, ilirska luka) • Vodoopskrbni sustav • Tragovi židovske zajednice: srednjevjekovna proizvodnja ulja
Elementi podrške	Originalni arheološki artefakti u podrumima, mape...

ETAPA 4	
Tematski	Peristil - srce Palače i grada
Lokacija	Peristil
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> • Središnje mjesto Palače i srednjevjekovnog grada - Katedrala • Dioklecijanove reforme koje su utjecale na srednjevjekovno gospodarstvo i pravo • Razvoj grada u srednjem vijeku i renesansi - od 15. do 18. st.- razvoj luke • Život stanovnika u srednjevjekovnom i renesansom periodu
Elementi podrške	Arhitektura i artefakti

ETAPA 5	
Tematski	Transformacija rezidencije u zlatni prsten između Istoka i Zapada
Lokacija	Carski apartman - Mauzolej/Katedrala - Jupiterov hram - Istočna vrata (Porta Argentea)
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> Posjet lokacijama, ističući njihov povijesni značaj i ustanovljavanje veza između artefakata i njihove uloge u razvoju jednog od najznačajnijih gradova na istočnoj obali Jadrana
Elementi podrške	Posjet interpretacijskom centru katedrale

ETAPA 6	
Tematski	Posjet tržnici
Lokacija	Izlaz preko Srebrnih vratiju (Porta Argentea) i šetnja do susjedne tržnice (tržnica voćem i povrćem, tržnica cvijeća, drugi proizvodi)
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> Posjet lokaciji i predstavljanje njenog tradicionalnog i društvenog značaja
Elementi podrške	Susret s lokalnim ljudima, prodavačima koji su prisutni na tržnici godinama i svjedoče običajima, tradiciji, suvremenim promjenama i lokalnom razvoju.

ETAPA 7	
Tematski	Natrag unutar zidina Palače - Lučka baština (počeci luke, prema današnjim saznanjima)
Lokacija	Sjeverno-istočni i sjevero-zapadni kvadranti Palače, Židovska četvrt
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> Bivše rimske vojne komore Danas područje renesansnih i kasnijih stilskih razdoblja palača bogatih građana Razvoj grada u vrijeme renesanse (istaknute osobe, trgovina, opasnost od Turaka i napadi, razvoj Židovske zajednice – inicijativa portugalskog Židova Daniela Rodrigueza za izgradnju lučke platforme Splita, karantene i običaji u 1580. – razvoj luke i trgovine.
Elementi podrške	Ulica Daniela Rodrigueza

ETAPA 8

Tematski	Napuštanje zidova Palače i šetnja izvan zidina slijedeći razvoj grada - Varoš, četvrt gdje su živjeli ribari
Lokacija	Izvan Zlatnih vrata (Porta Aurea) i prema istočnom dijelu grada - Varoš
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> Rast grada izvan zidina kada je Palača postala premala Između vanjskih zidina Palače i onih venecijanskih, koji su bili zaštita od turske opasnosti Slijedom rasta srednjevjekovnog grada koji se proširio na obronke brda Marjan Varoš - ribarsko područje (male kuće, vrtovi) upravo iznad male luke
Elementi podrške	Posjet ribarskom dijelu grada koji je, kao nekoć skromno mjesto naseljeno lokalnim poljoprivrednicima i ribarima, ipak sačuvao svoju draž. Otkrivanje skromne, ali dražesne arhitekture i načina života ovog slikovitog predjela grada.

ETAPA 9

Tematski	Matejuška - malena ribarska luka
Lokacija	Matejuška
Zanimljivosti	<ul style="list-style-type: none"> Mala ribarska luka smještena na suprotnoj strani suvremene putničke luke Luka svjedoči nevjerojatnoj povijesnoj i kulturnoj baštini ribara koji su živjeli u gradu Luka je i danas aktivna i u upotrebi Ne samo luka, već i mjesto gdje su se ljudi okupljali da sjednu, pričaju i provedu vrijeme zajedno Mjesto tradicionalnog načina života, mjesto koje omogućava istraživanje povijesti "izvornih" ljudi ovog grada
Elementi podrške	Mještani koji tamo dolaze svaki dan i otvoreni su za razgovor

DODACI

Alat 1: Primjerak upitnika za identifikaciju dionika

1. Koji su najznačajniji elementi vašeg lučkog područja? (zgrade, tradicionalne djelatnosti, pomorske djelatnosti, lokalna kultura, itd.)

2. Koji akteri (privatni, javni) su najviše uključeni ili najreprezentativniji u lučkoj baštini?

Akteri u gospodarstvu (poduzeća, lučke kompanije, itd.)	Akteri civilnog društva (udruženja ribara, grupe za očuvanje lučkih građevina, udruženja lučkog života, itd.)	Turistički akteri (promidžbena turistička udruženja, tour operatori, itd.)	Kulturni i edukacijski akteri (muzeji, škole, centri za obuku, itd.)

3. jesu li postojali ili su sada u tijeku projekti fokusirani na osnaživanje baštinskih aspekata luka?

4. Tko su uključeni akteri ili involvirani pojedinci?

5. jesu li uključeni participativni pristupi prilikom osnaživanja baštinskih aspekata luka?

6. Postoje li lokalni stručnjaci u području lučke baštine i / ili u njenom osnaživanju?

7. Koje su bibliografske reference, studije, itd.?

8. Postoje li protagonisti, ljudi koji su svjedoci ove baštine i koji su sudjelovali u aktivnostima i projektima osnaživanja ove baštine?

Alat 2. Primjerak dijagnostičkog upitnika

Ovaj upitnik sakuplja mišljenja određenog broja aktera o najrelevantnijim pitanjima i modalitetima koncentracije i identificira određene referentne prakse da bi se ilustrirala/obogatila sveukupnost aktivnosti koje će se provesti od strane partnera na njihovom području.

Metode participativne animacije

Je li Vam poznat bilo koji projekt koji koristi participativne metode?
Koji tip sudionika je bio uključen?
Koje oblici/metode participacije su korišteni (radionice, sastanci, učestalost, trajanje, itd.)
Na koji način su ovi dionici bili motivirani za sudjelovanje?
U kakve pristupe su bili uključeni?
Koja su sredstva pristupa i način njihovog privlačenja?
Na koji se način može održati predanost ovih aktera tijekom vremena?
Koje alate su koristili? jesu li postojali specifični alati za taj baštinski projekt (arhive, itd.)?
Imaju li te metode teorijski/znanstveni temelj?
Kakav je bio rezultat? Kakve su bile posljedice ovih participativnih projekata: proizvodi, usluge, ekonomske aktivnosti, zapošljavanje, socijalna integracija, itd.?

Alati identificiranja dionika

Kako su dionici bili identificirani?
Koji je bio kriterij odabira?
Biste li Vi koristili specifične tehnike identifikacije/alate?
Kako definirati ulogu (uloge) svake osobe, pitanja, interes, moguće konflikte i proturječnosti?
Kako Vi odabirete dionike koji mogu djelovati u sinergiji/komplementarnosti?

Metode participacijskog baštinskog inventara

Koje su jake strane i izazovi ruta otkrića lučke baštine?
Koje su metode identifikacije i apropijacije baštine, koristeći interpretacijske tehnike baštine primjenjene na auditorij koji nije stručan u očuvanju, niti je turistički profesionalac?
Kako se materijalna baština može izvući iz ovih participativnih radionica?
U kojim oblicima se ova baštinska grada obnavlja?

Alat 3: Primjer posebnog upitnika za pripremu sastanaka u participativnom procesu

Questionnaire d'identification de la représentation du patrimoine pour l'engagement des parties prenantes dans une démarche participative

1.U opisivanju i predstavljanju grada Splita, biste li upotrijebili izraz "lučki grad"?

2.Na ljestvici od 1 do 5 (1 - najmanje, 5 - najviše), kojom ocjenom biste ocijenili svoje poznavanje povijesti splitske luke?

3.Jesu li Vam poznate sljedeće povijesne činjenice?

- a. Postojanje naselja Spalatum koje je starije od Dioklecijanove palače (da/ne)
- b. Pronalazak antičke obale ispod današnje Rive (da/ne)
- c. U 12.st. Split je bio najpovoljnija luka ugarsko-hrvatskog kraljevstva (da/ne)
- d. U 13.st Split je imao vrlo razvijenu pomorsku trgovinu (da/ne)
- e. U 16.st. Split postaje važan centar za trgovinu s muslimanskim zaledjem pa se gradi lazaret – Split (da/ne)
- f. Je li Split bio "zlatni prsten Istoka i Zapada" (da/ne)

4.Postoji li segment u Vašem poslovanju koji može biti oplemenjen i obogaćen razradom materijala o lučkoj baštini?

5.Postoji li interes za edukaciju Vaših djelatnika koji bi i sami postali ambasadori lučke baštine grada Splita?

6.Koje su dodatne mogućnosti koje nudi Vaša djelatnost i radni prostori za plasiranje marketinških materijala s ovom temom (postavljanje plakata, postavljanje izložbe, puštanje video projekcije, letci, poruke, promotivni materijali...)?

7.Koji je najprihvatljiviji način da se podigne svijest Vaših djelatnika o temi i načinima na koje je mogu implementirati u svoje svakodnevne radne aktivnosti (turistička vođenja po lokacijama, PowerPoint prezentacije, radionice, pričanje priča...)?

8.Jeste li sudjelovali u projektu koji je uključivao ovu temu (ako jeste, navedite ime projekta/projekata) ?

BIBLIOGRAPHIE

Kulturna baština

- UNESCO (2003) Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (Konvencija o očuvanju nematerijalne kulturne baštine): http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=17716&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- CEMAT - European Conference of Ministers responsible for Regional/Spatial Planning of the Council of Europe (2003) European Rural Heritage Observation Guide, Council of Europe Guide EN (Europska konferencija ministara Vijeća Europe zaduženih za regionalno/prostorno planiranje (2003) Opservacijski vodič europske ruralne baštine, Vodič Vijeća Europe)
- CHCfE, Cultural heritage counts for Europe (2015) Published on behalf of the CHCfE Consortium by the International Cultural Centre, Krakow, (Kulturna baština računa na Europu (2005) Izdanje Internacionalnog kulturnog centra, Krakov, za CHCfE konzorcij) www.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope
- Kratki video (Eng.): "Invitation to Dive into Intangible Cultural Heritage" (Uronite u nematerijalnu kulturnu baštinu) dati će Vam pregled bogatstva nematerijalne baštine: <https://youtu.be/kuTSC9TB5Ds>.
- Kratki uvod u raznolikost kulturne baštine: kratki video (Eng.) prezentiran od Europskog Vijeća za europsku godinu kulturne baštine 2018: https://europa.eu/cultural-heritage/sites/eych/files/eych-clip-noamin_en_2.mp4

Kulturni turizam

- ATOUT FRANCE- Ministère de l'Ecologie, du Développement Durable, du Transports et du Logement, Tourisme et développement durable (2011): De la connaissance des marchés à l'action marketing. (Ministarstvo ekologije, održivog razvoja, transporta i smještaja, Turizam i održivi razvoj (2011) : Od poznavanja tržišta do marketinške akcije) <https://www.tourisme-durable.org/tourisme-durable/ressources-1/download/177/410/18?method=view>
- IBERTUR/Universitat de Barcelona, INTERREG IVC project CHARTS Good Practice Guide „Local Products and Gastronomy”, number 10, September, 2014 (Vodič za dobru praksu „Lokalni proizvodi i gastronomija”, broj 10, rujan 2014.) <http://www.charts-interreg4c.eu/good-practices/local-products-and-gastronomy/>

BIBLIOGRAFIJA

- Europska komisija (2002) Using natural and cultural heritage to develop sustainable tourism - In non-traditional tourist destinations (Korištenje prirodne i kulturne baštine za razvoj održivog turizma – u ne-tradicionalno turističkim destinacijama)
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/733ea32b-1405-4a79-a79c-070dd48d3d7c>

Interpretacija baštine

- Interpret Europe (2016) Engaging your visitors: Guidelines for achieving excellence in heritage interpretation, Witzenhausen: Interpret Europe (Interpretirati Europu (2016), Angažirati vaše posjetitelje: Vodič izvrsnosti interpretacije)
- Interpretive Planning Tool for Heritage Areas, Historic Trails and Gateways, (Interpretacijski alat za planiranje povijesnih područja, povijesnih staza i prolaza) National Park Service, Chesapeake Bay Office, 2010 Thorsten Ludwig, The Interpretive Guide – Sharing Heritage with People Published, Project HeriQ, 2014 (Interpretacijski vodič – Dijeljenje baštine s ljudima, Projekt HeriQ, 2014)
https://medcenv.org/wp/wp-content/uploads/2018/05/the_interpretive_guide_2014_en.pdf
-

Participativne metode

- Hertzog A. et al. (2017) Poser les jalons d'un inventaire participatif: retours sur la complexité d'une démarche de co-construction à Cergy-Pontoise (Postavljanje temelja za participativni inventar : povratne informacije o složenosti pristupa zajedničke izrade u Cergy-Pontoise)
<https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01975899/document>
- UNESCOCAT Methodology for the inventory of Intangible Cultural Heritage in Biosphere reserves (experience of the Biosphere Reserve of Montseny) (Metodologija za inventar nematerijalne kulturne baštine u rezervama biosfere; opažanja biosferske rezerve Montseny-a) Montseny)
https://parcs.diba.cat/documents/29193465/29468345/Montseny_Metodologia_EN.pdf/13e06d7e-eecc-492d-bf35-85b52cab57ff
- EUROTOUR HERITAGE (2012) Guide méthodologique pour la mise en œuvre d'opérateurs programmés de valorisation touristique du patrimoine culturel, APARE, projet Eurotour Heritage (Metodološki vodič za provedbu operacijskih programa turističke valorizacije kulturne baštine, APARE, projekt Eurotour Heritage)
- Primjeri dobre prakse: USERLA - Union of South-East Region Local Authorities, INTERREG IVC project CHARTS Good Practice Guide "Effective Partnerships" <http://www.charts-interreg4c.eu/good-practices/effective-partnerships/>
- Dionici u turizmu: Tko su oni i što oni znače?
<https://tourismteacher.com/stakeholders-in-tourism/>

Harbor Heritage Story Telling

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

HARBOR HERITAGE STORY TELLING
BROJ PROJEKTA 2019-1-FR01-KA204-063017

METODOLOŠKI VODIČ ZA ZAJEDNIČKO RAZVIJANJE ITINERARA SKRIVENE LUČKE BAŠTINE

Ovaj vodič je napisan u okviru projekta Pričanje priča o lučkoj baštini - Harbor Heritage Story Telling (HHST), Erasmus+ project, koji uključuje 6 europskih partnera – turističkih organizacija, kulturnih udruženja, obrazovnih organizacija – iz 4 europskih lučkih grada: Bastia (Korzika, Francuska), Split (Hrvatska), Pirej (Grčka) i Katanija (Sicilija, Italija). Projekt koordinira Međuopćinski turistički ured, Bastia.

Ovaj vodič pruža metodološki okvir za izradu "itinera obilaska materijalne i nematerijalne lučke baštine" temeljenom na vođenim participativnim radionicama baštine - Heritage Participatory Workshops (HPW). Ove radionice, nadahnute metodama iz 2013. godine u svrhu razvoja kulturnog turizma u ruralnim područjima, u okviru europskog projekta Eurotour Heritage, omogućava dijagnozu poznate i "skrivene" baštine određenog područja, te osnažuje mrežu lokalnih aktera uključenih u projekt. Vodič pomaže turističkim vodičima, turističkim profesionalcima i lokalnim akterima, privatnim (udrugama pojedinih četvrti, stanovnicima, trgovcima, itd.) i javnim (lokalnim tijelima, upravama lučkih područja), da razviju itinerar otkrivanja baštine poboljšavajući vrijednost materijalnih i nematerijalnih elemenata njihovog područja. On predlaže metodologiju kreiranja turističkih obilazaka uključujući lokalno stanovništvo.

